

Búcsúzás a calgary-i magyar közösségtől

de mellette magyar is. S ez rendkívül biztató volt, azt látni, hogy a szülők számára is fontos az utánpótlás, és minden évben van legalább egy, de inkább több új magyar óvodás, iskolás, cserkész, vagy táncos. S az iskolában a magyarul tanulni vágyó kanadai hallgatók száma is évente növekszik, a Bartók és Vadrózsa együttesekben is vannak magyar gyökerekkel egyáltalán nem rendelkező táncosok, s a rendezvényeken, például koncerteken is rendszerint megfordulnak magyarul egyáltalán nem beszélő érdeklődők. Van, hogy azért, mert valami, vagy valaki valahogyan a magyarsághoz kapcsolja őket, s van, hogy pusztán saját érdeklődésből, amely rendkívül fontos, hiszen ez azt jelenti, hogy olyan magyarság él Calgary-ban, akik felkeltik a körülöttük élők kíváncsiságát – a legpozitívabb értelemben.

Kalina Veronika

Kilenc hónap Magyarlapádon

Magyarlapádon, Dél-Erdély felső csücskén töltöttünk el kilenc hónapot férjemmel, Hajdara Tamással, én mint a Petőfi Sándor Program ösztöndíjasa, Tamás pedig önkéntesként. A kiküldetés helyszínén az ösztöndíjas munkáját egy fogadószervezet, azon belül is egy mentor és egy mentorhelyettes koordinálja. A magyarlapádi fogadószervezet az Ethnika Kulturális Alapítvány, amelynek vezetője Sipos Ferenc. Az alapítvány 1998-ban alakult Magyarlapád és környéke népi kultúrájának megmentése, valamint a környéken élők magyarságtudatának erősítése céljából. A helyben működő Szórványkollégium fenntartásának munkája mellett nagy gondot fordít arra, hogy mint kulturális központ segítse a környező falvak értékmentő munkáját és tevékenységét. Az ottlétünk alatt néptáncoktatással és programszervezéssel foglalkoztunk, több mint 8 falu (Magyarlapád, Magyarbece,

Csombord, Nagyenyed, Székelykocsárd, Buzásbocsárd, Péterfalva) 18 csoportjában – összesen közel 300 óvodással, kisgyermekkel és fiatallal.

Magyarlapád Fehér megyében, Gyulafehérvártól 40 kilométerre, a Maros és Küküllő közti tájon, az Erdélyi-hegylán fekvő település. Községközpontként hat szomszédos falu tartozik hozzá, amelyből öt vegyes vagy többségében román lakosságú (Magyarbagó, Fugad, Asszonynépe, Vadverem és Kisakna), kettő – Magyarlapád és Magyarbecse – szinte teljesen magyar. A faluba költöző – beházasodó – román ajkúak (néhány család) törekszenek a magyar nyelv megtanulására és használatára. Közel 1000 főt számláló lakossága református vallású, amelyet büszkén hirdet a faluszélről azonnal látható temploma is. A templom mellett közvetlenül a magyarlapádi Szórványkollégium impozáns, 2016-ban átadott épületével találhatjuk szembe magunkat, amely ebben az évben 20 diáknak adott otthont az iskolai időszakra – olyanoknak, akiknek lakóhelyén már megszűnt a magyar nyelvű iskola, és a bejárás megoldhatatlannak bizonyult. Lakói mezőgazdasággal, valamint a fakitermelés nagyságára való tekintettel koporsókészítéssel foglalkoznak (körülbelül 17 koporsósműhely működik párhuzamosan). Földjeiken gyümölcsfákat, rózsákat nevelnek, amelyeknek szárait, ültetésre alkalmas gyökereit értékesítik a világ több pontján. A tej felvásárlásával, valamint munkahelyek teremtésével a helyieket támogató Biomilk tejgyár tejtermékeit Romániába és más országokba exportálja. A vendégszeretetről, táncairól,

*Hajdara-Herczeg Hajnalka
és Hajdara Tamás
(Dimény András felvétele)*

Magyarlapád látképe (Szilágyi Anna felvétele)

népzenéről és népdalairól, jellegzetes népviseletéről híres faluban minden odalátogató otthon érezheti magát – egy kicsiny magyar mennyország a román tengerben.

Mivel járulhat hozzá egy falu táncéletéhez két „anyaországi”?

Magyarlapád egyikünk számára sem volt ismeretlen terület – több éve rendszeresen részt vettünk a faluban megrendezésre kerülő *Tavaszi vigadalom* majálisi hétvégéjén, rendezőként is. Találkoztunk néptáncgyűjteményekkel, amelynek nagy részét el is sajátítottuk, ismertük a népdalok javát, és szoros barátságokat alakítottunk ki az ott élőkkel. Kiköltözésünket mindenki örömmel fogadta, várta – bízva abban, hogy valamilyen szervezett formát, rendet viszünk a gyermekek és fiatalok néptáncos életébe.

Mindketten régóta foglalkozunk néptáncoktatással, kisebbek és nagyobbak tanításával egyaránt, főként az ún. *együttesi rendszer* keretein belül. A megszerzett tapasztalatokkal és tudással felvértezve láttunk neki a magyarlapádi táncoktatás megreformálásának. A falu lakóinak nagy része ismeri – s ha nem is rendszeresen, de táncolja is táncuk legfontosabb alaplépéseit (a magyarlapádi táncrend részei: *lassú* és *gyors pontozó* – szőlisztikus férfitáncok; leánykörtánc – más néven *kapcsos*; *csárdás* és *szapora*), azonban az oktatás megszervezésére és a próbák folyamatos megtartására saját munkája mellett kevés embernek marad ideje. Mi mint táncoktatók, teljes munkaidőben foglalkozhattunk a már említett együttesi forma, a felmenő rendszer kialakításával: a gyermekek a megfelelő életkorban és az adott szinthez szükséges tudás birtokában léphetnek az új csoportba. Az alábbi csoportbontást hoztuk létre: 1. Kis-Paszuly Táncgyűttes (óvodások); 2. Paszuly Táncgyűttes (O–III. osztályig); 3. Törökbúza Táncgyűttes (IV–VII. osztályig); 4. Gyöngypárta Táncgyűttes (VIII. osztálytól felfelé). Ez a felépítés több funkciót is szolgál: a korábbi időszakokban nem volt egyértelmű, ki, mikor lép a nagycsoportba és ki jár fellépésekre. A felállított rendszer eb-

Magyarlapádi leánykörtánc (Szilágyi Anna felvétele)

ben a kérdésben segít a legtöbbet, ugyanis igazodási pontot, valamint hihetetlen mértékű motivációt tud adni a gyermekek számára. Ebben alakítottuk ki az ún. *mentorrendszert* is, amelynek igazi bevetése az elkövetkezendő időszak feladata lesz: a Gyöngypárta Táncegyütteshez (legtöbbet fellépő csoport) csatlakozó ifjancok *keresztapát* és *keresztanyját* választanak, akik segítik a fiatalabbak munkáját, beilleszkedését a csoportba.

A magyarlapádi táncosok csoportfelosztásán túl minden érintett faluban, valamint a lapádiak körében is bevezettük a meghatározott próbarendet: a próbákat a gyermekek életkorának megfelelő bemelegítéssel kezdtük, amelyet különböző táncanyagok átadása/elsajátítása követett. A kezdetek idegenkedése év végére meglepő eredményeket hozott: a táncosok mozgáskoordinációja és teherbíró képessége, valamint figyelme a bemelegítések hatására ugrásszerű fejlődést mutatott, valamint a részvételi kedv is nagyságrendekben mérhetően növekedett. Mivel szeretjük a modern zenét (is), így a sokszor játszott számok kedvencekké váltak, és év végén volt olyan csoportunk is, amely szinte követelte a bemozgást (annak ellenére, hogy mi elhagytuk volna a vakáció kezdetére való tekintettel).

Talán merész dolog következtetéseket levonni, de a kilenc hónap alatt beigazolódott néhány, szeptemberben felállított hipotézisünk: a gyermekek szeretik a rendet. Könnyebb nekik, ha látják, mik a határok: mi az, amiért dicséretet kapnak, és mi az, amiért nem. A mozgás segít a koncentrációképesség javításában és fejlesztésében; és egy kis szeretettel és odafigyeléssel a legrosszabbnak hitt gyermekből is angyal válhat.

A néptáncoktatáson és annak megszervezésén túl a programszervezésben is igyekeztünk segíteni, nemcsak a magyarlapádiak, hanem a többi csoport körében is. Az általános táncházakon, óvodai farsangokon és kisebb fellépéseken túl nagyobb rendezvényeken is részt vettünk – mint oktatók, mint együttesvezetők és mint rendezők.

Gyerektáncház a 2018-as néptánc táborban (Szilágyi Anna felvétele)

2017 novemberében Nagyszében legnagyobb szabású magyar fesztiválján, az Ars Hungarica Fesztiválon magyarlapádi estet és táncházat tartottunk a bálon résztvevőknek. A Gyöngypárta Táncegyüttessel, valamint a zenei kíséretet szolgáltató, szintén magyarlapádi Pirospántlikás Zenekarral karöltve első, általunk készített koreográfiájukkal elsőprő sikert arattak a táncosok. Az addig kevésbé megkomponált, inkább csak a táncrend részeit sorban felmutató produkciókat egy koreográfiaileg megszerkesztett előadásra váltottuk fel, amely azonban nem szakad ki a néphagyomány keretei közül, természetességet sugározva a színpadról.

Decemberben számos karácsonyi műsor lebonyolításában segédkeztünk. Magyarlapádon az egész iskolát, valamint az összes lapádi táncegyüttést, ezáltal a teljes falut megmozgató műsort hoztunk létre, a tanári karral, a Szórványkollégium dolgozóival és igazgatónőivel, valamint a faluból szabadidejében segédkező aktív tagjaival közösen. A gyermekek németországi adományokból és egyéni magyarországi felajánlótól karácsonyi csomagokat kaptak. Az udvaron felszolgált forralt bor, tea, az ünnepi fények és a gyermekek előadása meghitt, közös karácsonyi hangulattal burkolta be a falu egészét.

Tavasszal, 2018. március havában az 1848–49-es forradalmi eseményekre emlékeztünk, amelyet egy, már ötödik alkalommal megrendezett „vándorfesztivál”-al, a „*Tavaszi szél vizet áraszt...*” néptáncfalalkozóval koronáztunk meg, a Fehér megyei Vajacson. Itt hét csoportunk léphetett színpadra, amelyből öt koreográfiát mi készítettünk az addig eltelt időszak alatt. Magyarlapádról a Törökbúza, valamint a Gyöngypárta Táncegyüttes tagjaival érkezünk – a nyolc párt elbíró színpadra 43-an. A megfelelő felkészülés (korábban ellátogattunk a helyszínre a színpad ellenőrzésére), a gyerekek rátermettsége és műsoruk grandiózus hatása nem egy nézőt könnyekre és dalra fakasztott – siratták helyzetüket, és örültek az ifjú nemzedéknek: azoknak, akik népdalaikkal és táncukkal áthidalják a történelmi határokat.

Kiküldetésünket két, egész éves szervezést követő magyarországi úttal zártuk. Első ízben a budapesti Papp László Sportarénában megrendezett Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár színpadának lehettek meghívott vendégei mint hagyományörzők. Másodízben a Gyöngypárta Táncegyüttes, kiegészülve négy idősebb táncospárral (vagy inkább örökifjakkal), valamint a Pirospántlikás és az Ifjú Pirospántlikás Zenekarral, május 19-én a Fonó Budai Zeneházban, majd önállóan a Fejér megyei Alap község Pünkösdi Néptáncfalalkozóján lépett fel. Az előadást megelőző felkészülés, a Fonóban, valamint az Alapon tartott előadások nemcsak a fiatalabb és az idősebb táncosokat kovácsolták össze – egy egész falu szellemiségét közvetítették a közönség felé.

Mit tanulhattunk mi a magyarlapádiaktól?

„*Amennyit adsz, annyit kapsz vissza.*” Mi talán egy kicsit annál is többet. Az általános, minden odalátogatóra irányuló vendégszereteten túl, szoros, szinte családtagok közti viszonyhoz hasonló kötelékeket szőttünk a falu számos lakójával. Részt vehettünk családi rendezvényeken, fontos alkalmakon, de akár a szerda esti vacsorán is. Bátran kérdezhettünk tőlük, és ők rendületlenül tanítottak minket a „*jó lapádi életre*”.

Szokásaik közül elsőként az ún. *árverezéssel* ismerkedtünk meg, amelyhez szorosan kapcsolódik a régi időkre visszanyúló karácsonyi kántálás hagyománya. December 24-én a templomi istentisztelet után gyermek-, legény- és férficsoportok indulnak a faluban házról házra, hogy a kicsik *gyermekkántálókat* énekeljenek, a felnőttek pedig az úgynevezett *kiséneket* és a *nagyéneket*. A *kisének* és a *nagyének* szövegében megegyezik, dallamában azonban változik – nehézségi fokában a helyiek bevallása szerint a *nagyének* jelent nagyobb kihívást. Szövege a református énekeskönyv 191. zsoltára – első két strófája így szól:

„Az Istennek szent angyala Mennyekből hogy alászállta
És a pásztorokhoz juta, Néki ekképpen szóla:
Mennyből jövök most hozzátok, És íme, nagy jó hírt mondok,
Nagy örömet majd hirdetek, Melyen örvend ti szívetek.”

Ahhoz, hogy eldöntsék, az adott évben ki, melyiket énekelje a két változat közül, tartják minden év november 1-jén az *árverezést*. A legidősebb legény a falu közepén lévő hídra hívja a legényeket (korábban a fonóba) és a megbeszéltek szerint megadja a kezdő licitet (amely általában *egy veder bort* jelent) elsőként a *kisének*re, másodízben a *nagyének*re: „*Ki ad egy veder bort a kísénekért?*” Ettől a ponttól a klasszikus értelemben vett licitalás kezdődik – amelyet a legtöbb bort ajánló nyer. Aki megnyeri az adott változatra a licitet, az lesz a karácsonyi kántálásakor a *kisének/nagyének* irányítója: ő határozza meg, hogy melyik férficsoport melyik házba menjen. Ezenfelül ő kéri fel a csoport *köszönőjét*, aki néhány soros versikéje után a kántálásért kapott pénzt átadja részére. A kántálás szoros rendje a következő. Elsők a gyermekek, utánuk a *kiséneket* éneklők, majd ezt követően a *nagyéneket* éneklők. A *kisének* és a *nagyének* csoportjaiban csakis konfirmált felnőtt férfiak lehetnek. Ugyan napjainkban már enyhültek a szabályok, de régebben nem lehetett ezt a sorrendet felborítani – ha bármelyik csoport lemaradt az adott háztól, akkor sajnos kimaradt a kántálásért kapott adományból. Az *árverezés* után pedig nincs más hátra, mint a csapatok megszervezése és a gyakorlás egészen december 24-ig.

A tavasz sem telik eseménytelenül – minden nyolcadik osztályos gyermek és szülő izgalommal várja a virágvasárnapot: a *konfirmálás* napját. A hitbéli „nagykorúvá válás” fontos szakasz és határárkó a fiatalok életében. A többévi „*kátéra járás*”, azaz többek számára hit-tanként ismert tanulási szakasz itt teljesedik be. A lapádi hagyományok szerint minden év virágvasárnapján a falu színe előtt, 14–15 éves fehér ruhás lányok és öltönyös fiúk felelnek a tiszteletes úr és tiszteletes asszony kérdéseire, a református hagyomány szerint a *Heidelbergi Kátéból*, a helyes válaszokért „cserébe” pedig első alkalommal részesülhetnek az úrvacsora szentségében.

Azonban nemcsak a hitben, hanem a falu és templomi közösség szemében is ettől a pillanattól kezdve tartoznak a felnőttek közé a konfirmáló fiatalok. Ezt kifejezendő, a lányok és fiúk ekkor kapják meg saját magyarlapádi viseleteiket, a lányok pedig innentől egészen férjhezmenetelükig viselhetik a – már szinte jelképpé növekedett – szitakéregből készített, gyöngyökkel és szalagokkal díszített pártát.

Új viseletüket a következő vasárnapon, húsvét vasárnap tartott úrvacsorai istentiszteleten mutathatják be. Ezen az alkalmon már nemcsak ők, hanem a falu teljes, konfirmált közössége magához veheti a kenyérből és borból álló úrvacsorát. A szentség magukhoz vétele meghatározott rendben történik: elsőként az idős, házasságban, utánuk a fiatalabb házasságban, majd az ifjú legények és végül a frissen konfirmált ifjak következnek. A férfiak után a nők ugyanezen sorrendben haladnak, a végén az újonnan felnőtté vált lányokkal. A felsorakozók életkori rendben (évre pontosan!) állnak be, az idősebbtől a fiatalabbig.

Húsvét hétfőjén szinte az összes fiúgyermek, ifjú legény, valamint férfi csoportokba verődve *öntözni* jár, amiért cserébe a lányok főzött, festett, *lapis* (leveles) és *hímzett* (írókával és viasszal díszített) tojásokat adnak. A délelőtti folyamán a gyermekek, az esti órákban egészen éjszakáig a legények és férfiak csapataival találkozhat az ekkor Magyarlapádra látogató.

A szokásokon túl tájékozódni is meg kellett tanulnunk. Az egyedi utcanevek (Románia ezen területén nincsenek hivatalos utcanevek, hanem számokkal jelölik a postacímeiket)

és becenevek elképesztő mennyiségű és hálószerű rendszerében olykor nekünk sem volt könnyű dolgunk. *Alszeg, Felszeg, Kis utca* (amiből három is van), *Tanarok, Új utca, Sikátor – Papik, Fűszer, Gircsuj, Csicsiri, Picc, Buli*. Ez pedig nem a teljes lista. A becenevekről, vagy másként gúnynevekről sok esetben előbb ismerik meg annak tulajdonosát, mint anyakönyvezett nevééről. A házasság során a férfi gúnyneve száll az asszonyra és a gyermekekre – hasonlóan a polgári rendben alkalmazott vezetéknev-átvételhez.

Nyelvi eltérések sem könnyítették meg a mindennapokat. Kacagva magyarázták el nekünk a különböző általuk használt szavak jelentését, amiből később magyarlapádi magyar-magyar szótárát alakítottunk ki. A minden évben hagyományosan megrendezett *Tavaszi vigadalom* során a vendégek feladatukként kapták, hogy minél több eltérő kifejezést keressenek, ennek pedig rekordja (két órán belül) 68 szó lett. Néhány szemelvény a sajátos „szótárból”: *ökörsem* = tükörtojás, *terebúza* = kukorica, *priza* = konnektor, *burjány* = gaz, *muskátli* (bor) = muskotály, *berbécs* = kos, *cserefa* = tölgyfa, *ficfa* = fűzfa, *nanó* = nagymama.

És még sok más. A-zó nyelvjárásuk (o hangzó helyett a használata, például tojás – *tajás*), eltérő hangrendjük (fésű – *füsü*), ragozási módjuk (Becére – Becébe) és a fentebbi változatos kifejezések komikus szituációkat teremtettek. Például: minden tézstafőzésnél körmondatokban fogalmazódott meg, hogy miről is lenne valójában szó. Ugyanis a *tezsta* ott az édes süteményeket jelenti, a *makaróni* a spagetti típusú tézstákat, a *laska* pedig a húslevesbe való cérnametéltet. Így keletkezett az alábbi, rendszeresen használt mondatsor: „*Csináltunk tézstát. De nem olyan tézstát, mint ami nálatok tézsta, hanem ami itt tézsta. Tudod...*”

Előfordult, hogy olykor a diákjainkat sem értettük világosan. A modern világhoz alkalmazkodván a táncosokkal létrehozott közös Facebook-csoportban a helyi jellegzetes íznek használt *zakuszkát*, azaz paprikakrémét kértünk. Egyik kedves tanítványunk fel is ajánlotta rögtön, az alábbiak kíséretében: „*Mennyit kértek? Elég két kanta?*” A *kanta* nem más, mint a befőttesüveg. Azonban ez sem ilyen egyszerű, ugyanis a vele rokon *borkány* a kisebb méretű befőttesüveg. Ha a természettudományban ismert „*minden bogár rovar*” analógiát követjük, akkor valahogy így hangzana a tételünk róluk: nem minden *kanta borkány*, de minden *borkány kanta*.

Két palóc kilenc hónapig egy erdélyi kis faluban – 10 évnyi budapesti pörgős élet után. Indulásunk előtt sokan aggódtak értünk, hogy mennyire fogjuk bírni a falusi életet, a nyugalmat és a csendet. Most, az ösztöndíj letelte után annyit mondhatunk: aki azt hiszi, a kis falvak élete unalmas, téved. Folyamatosan lüktető, nyüzsgő, belvárosi Budapest után folyamatosan lüktető, nyüzsgő Magyarlapád. Ha éppen nem oktattunk, szabadidőnkben igyekeztünk belefolyni a helybeliek életébe, ezáltal ismerkedve még mélyebben gondolkodásukkal, hagyományaikkal, gyökereikkel. Kerítést festtünk a központban lévő ház mellett, szüreteltünk, rózsát ültettünk, majd a rózsát beoltottuk (nemesítés folyamata) és szőlőt karikáztunk (rendszerelési módszer). Azt mondhatjuk, hogy „*a falu életének részévé váltunk*”.

Az a szerencse ért bennünket, hogy az idei év szeptemberétől a következő év júniusáig visszatérhetünk a térségbe: férjem, Tamás immár a szomszédos város, Nagyenyed ösztöndíjasaként, én pedig ismét magyarlapádi ösztöndíjasként segíthetem a helyiek munkáját. Terveink szerint – röviden szólva – folytatjuk, amit elkezdtünk. Az előző év tapasztalatával, a felmerült problémák korrigálásával új dolgokra fókuszálhatunk, ezáltal téve még hatékonyabbá működésünket. Alapvető feladataink mellett gyűjtőútra indulunk, hogy az utolsó óra ketyegésében még felgyűjthessük a megmaradt táncos, zenei, valamint szokásanyagot a Maros és Küküllő mentén. Egy kantányi szerencsét kívánunk magunknak...

Hajdara-Herczeg Hajnalka